

ЕЗИКЪТ ВЪВ ВРЕМЕТО И ПРОСТРАНСТВОТО

Михаил Виденов

Българска академия на науките

На 26 и 27 октомври 2012 г. Международното социолингвистическо дружество-София проведе голяма конференция. Тя беше открита в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, а заседанията по секции протекоха в университетските заседателни зали. Общата тематика на заявените 77 доклада бе *Езикът във времето и пространството*, защото форумът бе посветен на 100-годишнината от рождението на големия български фонетик и диалектолог **проф. д-р Стойко Стойков** (26.10.1912 – 09.12.1969). Както се вижда, организаторите бяха се съобразили с рождената дата на учения и конференцията бе открита точно на нея.

Тази конференция е единадесета поред от обособяването на общността на българските социолингвисти през 1987 г. Организаторите бяха предвидили да има две взаимно свързани части: тържествена – посветена на живота и делото на проф. Ст. Стойков, и делова част – на която да бъдат изслушани и дискутирани научните доклади. Тържествената част беше изключително вълнуваща, защото в залата присъстваха съпругата на проф. Стойков – известната наша фолклористка проф. д-р Стефана Стойкова, синът, дъщерята и внуците му. В тяхно присъствие бе изнесен пространен доклад от акад. Михаил Виденов на тема „Проф. д-р Стойко Стойков – талантлив учен и вдъхновен учител“. В него ученикът на проф. Стойков проследи жизнения и творческия път на чествания учен, напуснал този свят твърде млад – на 57 години. Подчертани бяха основните приноси в многобройните му научни трудове (около 400 заглавия на книги, студии, статии и бележки), обхващащи широка тематика във всички клонове на лингвистиката. Докладчикът подчерта, че делото на юбиляря ще се помни от поколенията преди всичко с организацията по осъществяването на най-крупното българско езиковедско начинание – Българския диалектен атлас. Изтъкната бе още една забележителна заслуга на учения – умението му да привлича и да подготвя кадри за научна и преподавателска работа. Бидейки преди всичко университетски преподавател, проф. Стойков привлича талантливи студенти в своя кръжок по диалектология, който става истинска ковачница на кадри, поели след това по трудната пътека на научната кариера. Без преувеличение можем да кажем, че едни от най-успешните ни теренни езиковеди от следващото поколение са преки негови ученици: Хр. Холиолев,

Ив. Кочев, М. Лилов, Т. Бояджиев, М. Младенов, Т. Костова, Хр. Топалова, Д. Вакарелска, М. Троева, Р. Божков и мн. др.

Докладчикът изтъкна трудните условия през 60-те години на миналия век, нездравата обстановка в езиковедската общност, атмосферата на колегиална завист и спекулацията с темата за езиковата ситуация в Македония. Проф. Ст. Стойков си бе извоювал всеобщо международно признание като фонетик и вещ познавач на българските диалекти, познаваше особеностите на речта във всяко българско селище, но това не попречи на завистливи колеги да го набедят, че с лека ръка се е отказал от езиковото ни землище, останало извън държавните ни граници. Официалната българска политика по националния въпрос бе непоследователна и подчинена на конюнктурни съображения с фалшивата постановка да не се дразнят съседите, което повеляваше диалектите извън държавните ни граници да не се включват в научните изследвания. Това бе внушено като изискване и на нашия учен, а след излизането на негови трудове (книгата *Българска диалектология*, С., 1968 и няколко негови статии в сп. *Български език*) бе обвинен, че е родоотстъпник. Тези обвинения спомагат за изострянето на болестта му. Скоро (1969 г.) той напусна този свят. Отрицателите му обаче бяха така настървени, че продължиха пъклената си кампания и след смъртта му, когато той вече не можеше да се защитава и да им доказва колко несъстоятелни и чисто кариеристични са аргументите им. Опонентите му бяха далече от властващите в Европа нови идеи на структурализма и на вълновата теория. Мечтата им бе диалектите да се описват само чрез различното от книжовната система и чрез проследяване на историята им, а не като самостоятелно функциониращи комуникативни системи. Казано с други думи, искаха да върнат диалектоложката методика десетилетия назад.

Тържествената част продължи със спомени за големия учен, разказвани от негови преки ученици и съвременници.

Връх на всичко в тази част бе прочетеното от доц. д.ф.н. Ел. Каневска-Николова решение на Общинския съвет в Смолян да се назове една от градските улици на името на проф. д-р Стойко Стойков, с което да се почете паметта му и да се засвидетелства благодарността на родопчани, че в продължение на десетилетия ученият изследваше родопските говори и правеше международно достойно сътвореното от местните поколения родопчани езиково богатство.

Деловата научна работа на конференцията продължи в 5 секции. Тук ще споменем само някои доклади в отделните секции, защото паралелното им изнасяне затрудняваше проследяването им: истинска представа за многообразието на научните постановки ще добием едва след отпечатването им във вече подготвяния пореден научен сборник *Проблеми на социолингвистиката*, т. XI.

В **първата секция** бяха изнесени доклади на тема *Диалекти, социолекти, книжовен език*. Тук бяха изслушани докладите на Т. Бояджиев, Ив. Кочев, М. Стаменов, К. Суган, Г. Армянов, М. Виденов, Ив. Касабов, Д. Фанчулло, Ан. Кондукторова, Цв. Карастойчева, Г. Колев и др. Тематиката се движи от

диалектната фонетика и груповите тарикатски говори до принципите на кодификация в книжовния език днес. Един от най-стойностните доклади изнесе Ив. Кочев (*Централнобългарската изоглосна област*). Наблюденията се отнасят до резултатите в *Обобщаващия том на Българския диалектен атлас*. Г. Армянов и Цв. Карастойчева направиха съобщения за наблюденията си върху българския сленг. С приноси доклади се представиха чужденците Кента Суган (*Към въпроса за удвояване на допълнението в българските говори в Румъния*) и Давиде Фанчулло (*Деиктическа функция на местоименията за време и пространство в централнородопския диалект*).

Във **втората секция** основната тема беше *Динамика на езиковите контакти*. Вниманието заслужават всички доклади и особено на К. Димчев, Х. Ро Хауге, А. Кочева-Лифеджиева, Б. Алексиев, Г. Молхова, К. Петрова, Стр. Димитров и др. Ще посочим доклада на К. Димчев (*Социолингвистични измерения на концепта български език като втори език*), където се правят наблюдения върху българския език на чужденците в България. В доклада на Б. Алексиев се разсъждава върху терминологичната системност при превода от български и на български. По интересен начин е построен и докладът на Г. Молхова, озаглавен *Изкуството да се греши*.

Интересни доклади бяха изнесени и в **третата секция**. Тематиката им беше свързана с медиите и глобалното общуване. Тук ще посочим приносите на Р. Ницолова, Хр. Панталеева, Кр. Стоянов, М. Лазарова, Ел. Каневска-Николова, Вл. Досев, Л. Кирова, М. Джонова, Ан. Евтимова и др. В доклада на Р. Ницолова се анализира електронната реч (*Някои особености на анонимната електронна реч*). Интерес предизвиква докладът на Хр. Панталеева (*Медийната реч и езиковата култура*). В доклада на Кр. Стоянов се изнасят интересни наблюдения върху вестникарското клише (*Вестникарското езиково клише – как времето разбива пространството*). Интерес предизвиква и докладът на Ан. Евтимова (*Тематизирането на възрастта в жълтата преса*).

Четвъртата секция обедини докладите по въпросите на етносите и техните езици и култури. Тук свои приноси поднесоха М. Витанова, М. Китанова, М. Игнатова, А. Ангелов, Б. Георгиев, В. Мичева, К. Попов, К. Исса, Г. Цонев, Г. Бунджулова и др. В доклада на А. Ангелов основната тема е за глобализацията и отражението ѝ върху българския език (*Глобализационните процеси и закъснялата уестърнизация на родния език*), а Б. Георгиев прави наблюдение върху правния език (*Социално значимите речеви актове в „Българско обичайно право“ на Димитър Маринов*). В доклада на К. Попов се подлага на анализ Вазовото творчество (*Идиолектът на Ивайло от едноименната пиеса на Иван Вазов*). Интерес предизвиква и докладът на К. Исса за езика на архитектурата (*Езикът и архитектурата. Езикът на архитектурата*).

В **петата секция** вниманието бе насочено към теоретичните и експерименталните проучвания на езика. Изнесени бяха изключително интересни док-

лади в това отношение. Ще посочим само докладите на К. Цанков, Л. Йорданова, Д. Апостолова, Кр. Алексова, Цв. Венкова, К. Първанов, Ем. Костов и др., по които станаха и оживени разисквания. Особено внимание заслужават научните разсъждения на К. Цанков (*Колко време е един период време?*), на Л. Йорданова (*Българският език през XXI в.*), на Кр. Алексова (*Латентни фактори при изследването на връзки между езикови нагласи чрез метода на главните компоненти*). Наблюденията са направени върху данни от национална представителна анкета. Показан е модерен начин на интерпретация. Интерес предизвикаха размишленията на Ем. Костов, направени за градската пловдивска топонимия (*Власт, памет и забрава под тепетата*).

Конференцията бе закрыта на 27.10.2012 г. в Първа академическа зала. Прието бе предложението следващата, дванадесета поред конференция, да се проведе след две години и да бъде на тема *Езикът и медиите*. Това произтече от общата констатация, че днес не някой друг, а медиите най-мощно влияят върху речевото поведение на съвременниците ни.

Ще посочим още нещо. Българските журналисти винаги на думи твърдят, че милеят за състоянието на съвременния български език. Водени от тази предпоставка, организаторите на конференцията (акад. М. Виденов, доц. А. Ангелов, доц. Кр. Алексова, доц. Кр. Стоянов, доц. П. Кънчева, д-р К. Исса и д-р Д. Апостолова) предварително отправиха покани към електронните и принтмедиите да присъстват и да отразят работата в секциите и в пленарната тържествена част, но нито една медия не се отзова. Това говори, че съвременната журналистика се интересува едва ли не само от политика и от жълти събития. Истинските научни прояви не се отразяват и това е белег за нездравата атмосфера в журналистическите гилдии. Ще бъде много показателно дали на следващата конференция учените езиковеди пак ще разговарят само в своя затворен кръг по тематика, отнасяща се до самите медии. Вярно е, че езиковата култура не може да бъде повишавана чрез конференции, но от нашите доклади един интелигентен журналист може да се осведоми за протичащите в езика ни процеси, за положителното и отрицателното в тях. Преди десетилетия връзката между журналисти и езиковеди беше неразривна, а днес за голямо съжаление между тези две съсловия зее пропаст.

LANGUAGE IN TIME AND SPACE

Acad. Prof. Mihail Videnov, DSc

✉ Bulgarian Academy of Sciences
Department of General and Applied Linguistics
15th of November St.,
1000 Sofia, Bulgaria
Tel: +359 2 979 53 33